

Skjøtselplan for Geitreiten, naturbeitemark, Nasset kommune, Møre og Romsdal fylke.

FIRMANAVN OG ÅRSTALL: Miljøfaglig Utredning AS, 2017

PLAN/PROSJEKTANSVARLIG: Geir Gaarder

OPPDRAGSGIVER: Dovrefjell nasjonalparkstyre

LITTERATURREFERANSE: Wangen, K. & Gaarder, G. 2017. Skjøtelsplan for Geitreiten, naturbeitemark, Nasset kommune, Møre og Romsdal fylke. Miljøfaglig Utredning notat 2017-N10. 10 s.

A. Generell del

A. Generell del

Naturbeitemark

Fra faktaark for Naturbeitemark (Bratli 2014).

Naturbeitemark er en artsrik naturtype med høy andel habitatspesialister. Naturtypen er vidt utbredt, men artsrik, ugjødset beitemark i god hevd er gått tilbake som følge av endringer i landbruket. Gjengroing etter opphør av bruk eller intensivt drift med gjødsling og pløying, har redusert arealet. Typen er også utsatt for nedbygging. På bakgrunn av dette er naturtypen som helhet vurdert som sårbar (VU) i Norsk rødliste for naturtyper 2011. Naturbeitemark har høy andel rødlistearter i ulike organismegrupper, særlig karplanter, beitemarksopp og insekter. Mange arter har hovedtyngden av sine forekomster innenfor denne naturtypen.

Utbredelse

Naturbeitemark er vidt utbredt over hele Norge fra kysten til innlandet og i alle biogeografiske soner fra boreonemoral til lavalpin sone og fra sterkt oseanisk til svakt kontinental seksjon. I dag er typen vanligst i regioner med mye husdyrhold, for eksempel øvre dalstrøk på Østlandet, på Vestlandet, i Trøndelag og på Nordlandskysten.

Naturfaglig beskrivelse

Naturbeitemark er lysåpen grasmark med langvarig hevd i form av husdyrbeite, både sau, geit, storfe og hest. Utseendemessig karakteriseres typen av lavvokst vegetasjon dominert av urter og gras. Trær og busker forekommer spredt, til forskjell fra slåttemark der disse mangler. Marka er gjerne mer ujevn enn i slåttemark. Steiner, grunnlendte partier og bergknauser er også nokså vanlig. Typisk for beitemark er dominans av beite- og tråkkresistente gras og arter som ikke spises fordi de er giftige, torne, smaker vondt eller inneholder mye silikat. Naturbeitemark har få nitrofile arter, men spredt kan noe næringskrevende og tråkktolerante arter forekomme.

Karakteristisk er også forekomsten av beitemarksopp om høsten.

Det er stor variasjon i artssammensetningen og miljøforhold i naturbeitemark. Et fellestrekk er at variasjonen både skyldes økokliner som også er viktige på naturmark, og langvarig hevd.

Naturbeitemark er semi-naturlig natur, oftest oppstått fra skogsmark som gjennom lang tid med ekstensivt beite har utviklet egenskaper som skiller den fra det natursystemet den ble utviklet fra, uten at markstruktur, hydrologi eller andre basale egenskaper har blitt vesentlig endret. Beitetrykk, husdyrslag og tidspunktet for beite er faktorer av betydning. Tidspunkt på året og varighet av beitet er også faktorer som påvirker vegetasjonen. Det er viktig med avpasset antall beitedyr, da overbeite reduserer artsmangfoldet og for lite beite gir gjengroing. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark ikke pløyd og tilsådd, og ikke eller i bare liten grad gjødset.

Kalkinnhold og jordfuktighet er viktige årsaker til variasjonen i artssammensetningen. Karplantemangfoldet er størst i naturbeitemark på kalkrik grunn i lavlandet, der

særlig kalktørrenger har et høyt artsmangfold. Det samme gjelder tørrbakker i dalstrøk på Østlandet. Viktige naturbeitemarker for sopp ser ut til å følge et litt annet mønster, da artsrike beiter med høy forekomst av rødlistede sopparter kan forekomme både på kalkrik og kalkfattig grunn, og gjerne i friskere enger. Lang beitehistorie antas å være gunstig. Det er stor regional variasjon fra kyst til innland, fra lavland til fjell og fra sør til nord.

Artsinnhold

Naturbeitemark er en meget artsrik naturtype karakterisert av mange rødlistede arter av insekter, karplanter og sopp. Av særlig betydning er naturtypen for beitemarksopp og blant disse er 94 arter rødlistet, først og fremst vokssopp, rødsporer, jordtunger og køllesopp. Også for en lang rekke karplanter og insekter er naturtypen viktig. Rundt 85 rødlistede karplanter er knyttet til typen. De mest sjeldne finnes bare på et fåtall steder, mens andre er mer vidt utbredt, men har gått tilbake i lavlandet. Et særpreg i tørr, varm og sandig beitemark er forekomst av møkkbiller, en artsgruppe som har gått sterkt tilbake i seinere tid. En rekke insekter og andre invertebrater er også knyttet til typen, hvorav flere er rødlistede.

Naturbeitemark inngår i forskjellige landskapstyper, fra vidstrakte seterlandskap, småskala kystlandskap, åpne jordbrukslandsskap og småskala kulturlandskap i dalstrøk- og skogstrøk. Ofte forekommer typen som små restarealer og kanter i intensivt drevet jordbrukslandskap. Ved kysten veksler beitemark ofte med andre åpne naturtyper i finskala mosaikkartet mønster. I dalstrøk finner en gjerne artsrik beitemark i kanter mellom fulldyrka mark og hagemark eller skog. Kantsonene har ofte vært uten hevd over lengre tid, men skal kartlegges som beitemarkskant så lenge de fortsatt har preg av semi-naturlig eng. Naturbeitemark har ofte innslag av bergknauser og tresatte partier.

Påvirkning, bruk

Ulike husdyrslag beiter på ulikt vis. Sau beiter for eksempel mer selektivt enn storfe. Sambeite er derfor som regel positivt. Beite er en nødvendig forutsetning for at naturtypens verdier skal opprettholdes. Beite tilpasset naturgrunlaget er viktig. For lite beitetrykk medfører gjengroing, mens for sterkt beite medfører slitasje og tråkkskader.

De viktigste negative påvirkningsfaktorene i naturbeitemark er gjengroing og intensivt bruk. Tidligere var husdyrhold vanlig over hele landet og typen har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite med påfølgende gjengroing. I sentrale jordbruksstrøk er omlegging til mer intensiv drift med gjødsling, sprøyting og oppdyrking til kornproduksjon og kunsteng typisk. I tillegg er typen utsatt for nedbygging. Tilplanting av gamle beitemarker er også et problem, ved at det reduserer forekomsten av naturtypen. Det samme er spredning og etablering av fremmede arter og andre problemarter, ved at disse fortrenger de typiske beitemarksartene, og over tid bidrar til å ødelegge forekomsten av naturtypen. Tilførsel av nitrogen både fra langtransportert luftforurensing og fra lokale kilder fører særlig i sørlige deler av landet til eutrofiering.

Råd om skjøtsel og hensyn

Skjøtsel skal opprettholdes, eller igangsettes i lokaliteter som kan restaureres og der det er dokumentert høye naturverdier. Det bør gjøres en vurdering av hvordan lokaliteten opprinnelig har vært skjøttet. For lokaliteter som opplagt og relativt nylig har vært slåttemark, og der det vurderes som mulig å tilbakeføre lokaliteten til

slåttemark skal dette anmerkes. I de fleste tilfeller er beiteregimet tilpasset den enkelte lokalitet. Det bør utarbeides planer for skjøtsel i viktige lokaliteter der grunneier/driver involveres. Typiske tiltak vil være å tilpasse dyreantall, husdyrslag og tidspunkt for beite avhengig av vegetasjonen på stedet. Både husdyrslag, antall dyr og beitetidspunkt er viktig å vurdere i beitemark. For eksempel kan det være aktuelt å holde sau unna lokaliteter med sjeldne orkideer som svartkurle, og det kan være aktuelt å avgrense beiteperioden til vår-forsommer eller høst.

Gjødsling må unngås og manuell rydding av ungskog og kratt foretas etter behov, og slik at marka holdes åpen. Rydding bør foretas gradvis, da for rask åpning av marka både kan medføre erosjon i bratt terreng og åpne opp for uønskede arter. Tilleggsforing bør unngås, da dette både medfører tråkkskader, oppgjødsling og innførsel av uønskede arter. Saltstein må unngås. Fremmede arter bør fjernes, og slitasje og andre negative påvirkninger bør begrenses i sårbare lokaliteter.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNs hjemmesider: <http://www.miljødirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

Litteratur

Bratli, H. 2014. Naturbeitemark. Utkast til faktaark pr. 30.04.2014.

B. Spesiell del:

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten Geitreiten			Kommune Nesset		Områdenr.	
ID i Naturbase BN00022363		Registrert i felt av: Geir Gaarder og Kristin Wangen			Dato: 02.07 og 04.09.2016	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) - Jordal (2005) - Kristian Austigard pers. medd.					Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype:		% andel		Utforminger:		% andel
Naturbeitemark		100		Rik beiteeng		50
Tilleggsnaturtyper:				Fattig beiteeng		50
Verdi (A, B, C): Viktig - B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)				
		 <p>Gulbrun narrevokssopp <i>Camarophyllopsis schulzeri</i> (NT)</p>				
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): Se avsnittet "bruk, tilstand og påvirkning".						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:
< 20 m	X	God		Slått	Torvtekt	NiN-grunntyper: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg T32-C-20 Intermediær eng med mindre hevdpreg T32-C-3 Engaktig sterkt endret fastmark T40-C-1
20 - 50 m		Svak	X	Beite	X Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying	Park/hag estell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

INNLEDNING

Lokaliteten er beskrevet av Geir Gaarder, Miljøfaglig Utredning 02.07.2016, basert på feltarbeid samme dag, sammen med brukere/grunneiere Henning og Kristian Austigard. Lokaliteten ble undersøkt for beitemarksopp av Kristin Wangen 04.09.2016, og artsfunn supplert i beskrivelsen. Undersøkelsen ble gjort på oppdrag for Dovrefjell nasjonalparkstyre, med formål om å utrede naturfaglige verdier og behov for skjøtsel. Dette var samtidig en reinventering av lokaliteten, som først ble undersøkt av John Bjarne Jordal 02.09.2004 (Jordal), se NaturbaseID BN00022363. Naturtypeinndeling og verdisetting følger DN-håndbok 13 med tilhørende revisjon høsten 2014. Røddlistestatus for arter er etter rødlista fra 2015.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger på Geitreiten rett nord for Hoem på vestsiden av Eikesdalsvatnet og omfatter et åpent beitemarksområde rett på nordsiden av Hoemelva, der den renner ut i vatnet. Den grenser mot småskog ned mot vatnet i øst, småskog langs elva i sør, samt skogsmark i nord og vest. Lokaliteten virker oppbygd av veldrenerte elveavsetninger med mye småstein og har delvis preg av terrasser.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Mye av engene er sannsynligvis lågurtenger i overgang mot svak lågurteng, men helst er det også noe intermedieære engsamfunn. Bortsett fra rett i nedkant av den gamle fjøstomta (der et mindre leskur for sauene har blitt oppført etter at fonnvind tok fjøset for noen år siden) der det er tydelig nitrofile preg, så virker engene ugjødslet. I nedre deler er det tydelig snakk om enger med tydelig hevdpreg, mens det i øvre deler og kantsoner i økende grad bærer preg av ekstensiv utnytting (med større innslag av lyng).

ARTSMANGFOLD:

Jordal (2005) noterte følgende plantearter her; aurikkelsveve, blåklokke, blåkoll, dunhavre, kjerteløyentrøst, markjordbær og smalkjempe. Alle disse ble gjenfunnet i 2016, deriblant at dunhavre var ganske jevnt spredt. I tillegg ble det dette året notert arter som fjellmarikåpe, tepperot, legeveronika, finnskjøgg, engfrytle, tiriltunge, jonsokkoll, gjeldkarve, engfiol og bråtestarr. Sannsynligvis har floraen gjennomgått lite endringer her på de siste 10 årene. Jordal (2005) fant også et par vanlige beitemarksopp, inkludert engvokssopp. I 2016 fant Kristin Wangen engvokssopp *Hygrocybe pratensis*, honningvokssopp *H. reidii*, Skjør vokssopp *H. ceracea*, gulbrun narrevokssopp *Camarophyllopsis schulzeri* (NT) og mørktannet rødspore *Entoloma serrulatum*. Det er potensial for flere arter beitemarksopp her.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Engene beites for tiden av sau, noe som har vært situasjonen i noen ti-år. Beitetrykket har vært ganske stabilt siden ca 2000. Jordal (2005) vurderte det som noe svakt, noe som også samsvarer med inntrykket i 2016. Brukerne hadde sist vinter hogd ned og behandlet enkelte trær med gråor og bjørk i kantsona mot nord med glyfosat.

FREMMEDE ARTER:

I sørøstre kant var det oppslag av en del småplanter med gran (ett eksemplar ble også sett mer sentralt på beitemarka), som har spredd seg fra et plantefelt rett på sørsiden av Hoemelva.

KULTURMINNER:

SKJØTSEL OG HENSYN

Naturverdiene er avhengig av fortsatt tradisjonell skjøtsel i form av husdyrbeite, og som tidligere påpekt av Jordal (2005) så er det klart ønskelig at dette hadde vært noe høyere enn dagens nivå. Gjødsling og fysiske inngrep vil være negativt. Fjerning av oppslag av busker og trær, både ute på engene og i kantsona er samtidig nødvendig, både av lauvtrær og gran (som er en fremmed art her).

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Det er også engsamfunn på selve Hoem like mot sør, samt naturlige rasmarksenger i fjellsidene rundt, så lokaliteten er i så måte del av et nettverk av slike miljøer.

VERDIBEGRUNNELSE:

Basert på faktaark fra høsten 2014 oppnår lokaliteten høy vekt (20 daa) på størrelse, lav vekt på kjennetegnende arter, lav vekt på rødlistearter (men potensial for høyere her), middels vekt på tilstand, middels til høy vekt på påvirkning. Samlet sett gir dette verdien viktig - B, men i grenseland mot svært viktig - A. Grundigere undersøkelser av beitemarksopp og eventuelt insekter, helst i kombinasjon med høyere beitetrykk kan godt gi grunnlag for høyere verdi.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtselsplan: 29.04.2017	UTFORMET AV: KRISTIN WANGEN OG GEIR GAARDER	FIRMA: MILJØFAGLIG UTREDNING AS		
UTM 32V 456019 6938008	Gnr/bnr. 82/3, 82/6,82/10, 82/13, 82/14, 82/15	AREAL (nåværende): Ca. 18 daa	AREAL etter evt.restaurering: 20 daa	Del av verneområde? Eikesdalsvatnet landskapsverneo mråde
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Navn: Kristian Austigard (befaring 02.07 og 04.09.2016, tlf 30.03.2017) Henning Austigard (befaring 02.07)			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Befaring, telefon og e-post.	

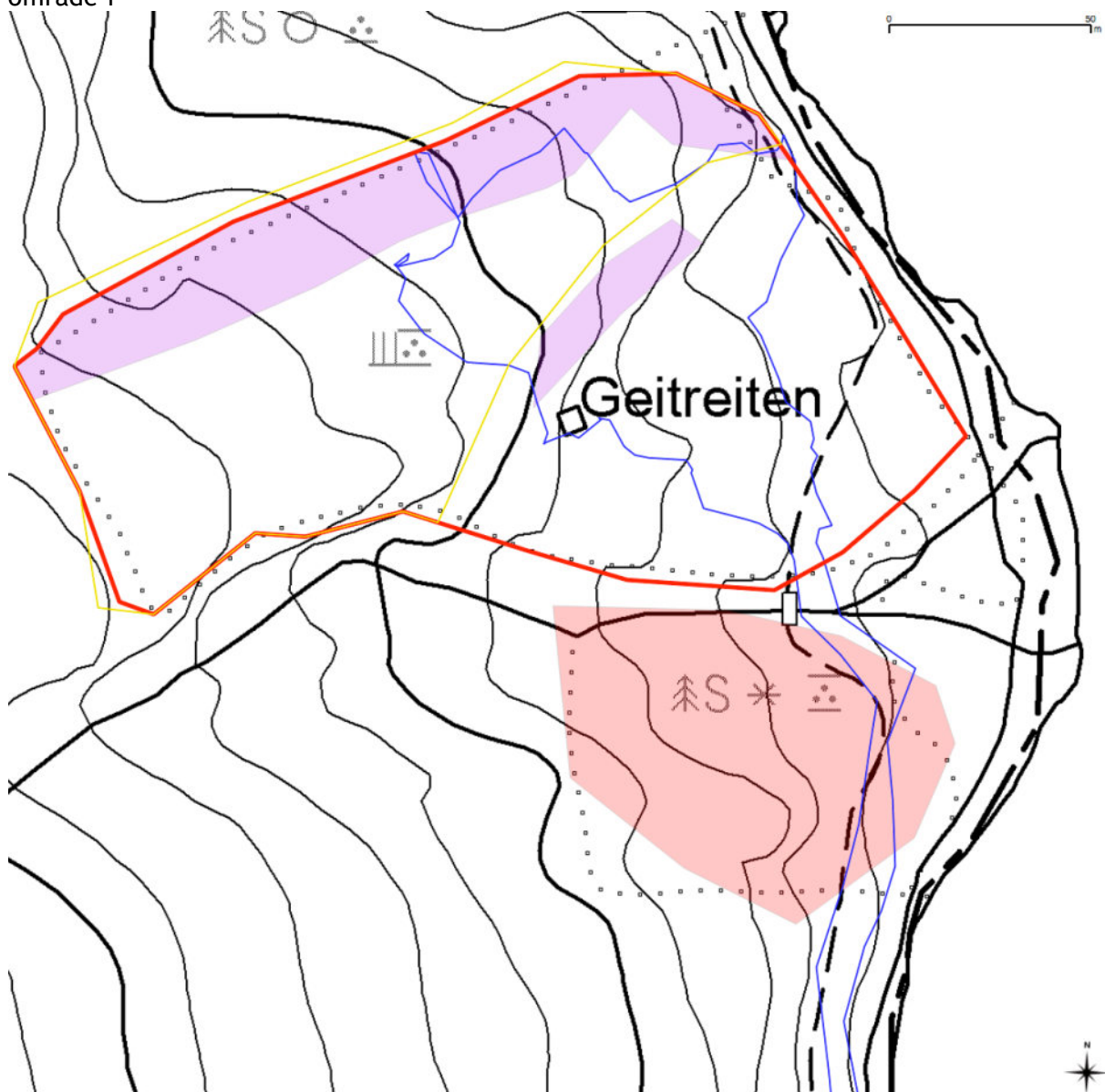
MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

- Å bedre skjøtselstilstanden for naturbeitemarka ved Geitreiten, som har en middels artsrik karplanteflora og et middels stort mangfold av beitemarksopp, ved å restaurere deler av naturbeitemarka som er i gjengroing, og øke beitetrykket.

Konkrete delmål:

- Å fortsette med tradisjonell skjøtsel av naturbeitemarka slik det har blitt gjort de siste årene, men med økt beitetrykk.
- Restaurere gjengrodd naturbeitemark ved å rydde trær og busker i avgrensede områder (lilla område i

ur 1), etterfølgt med økt beitetrykk.

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Tilstandsmål arter:

- Opprettholde minst samme artsmangfold av beitemarksopp og naturbeitemarksarter (se registrert artsmangfold). Potensialet for å påvise flere arter av beitemarksopp er til stede, og dette bør være en ambisjon.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Det skal ikke forekomme fremmede arter påselve lokaliteten, der gran er spesielt aktuelt. Trussel for spredning av gran fra granplantefeltet like sør for lokaliteten skal stoppes.

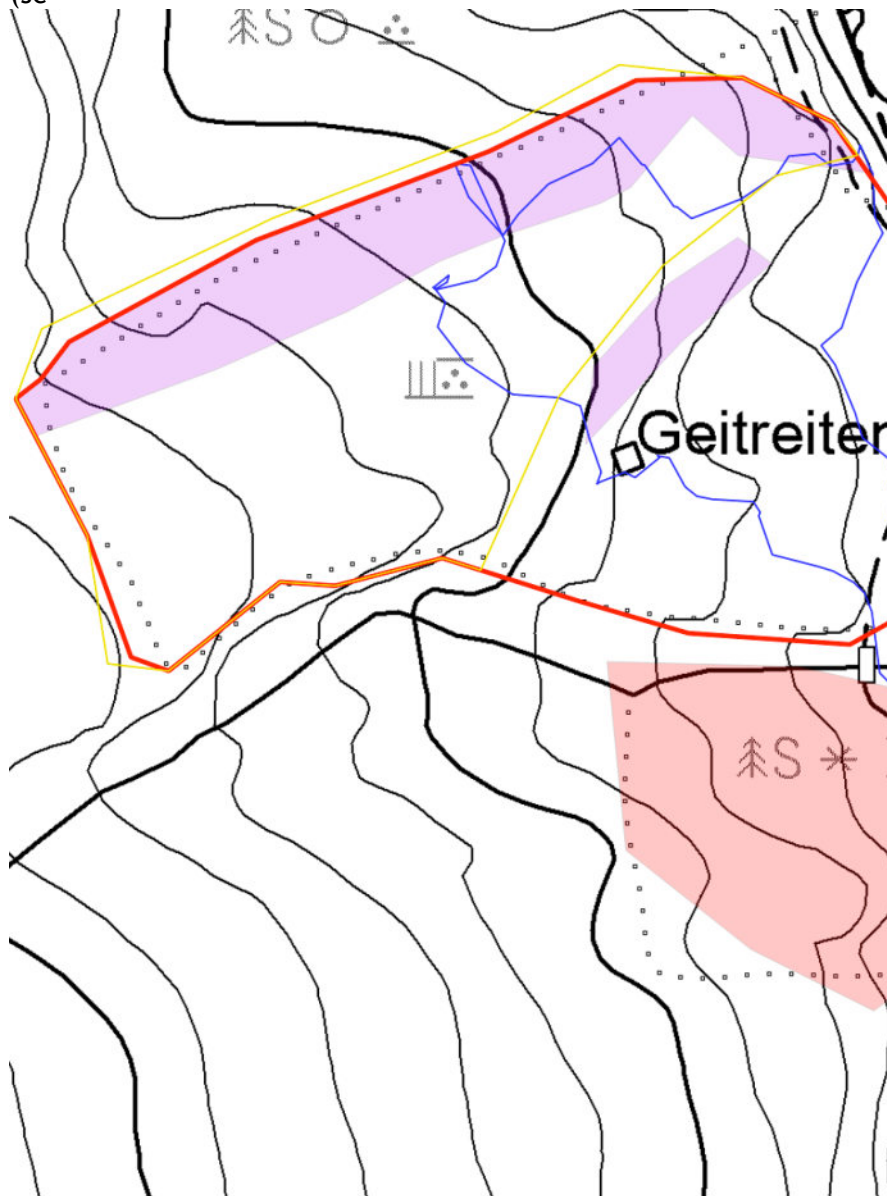
AKTUELLE TILTAK:

Generelle tiltak:

- I 2016 beitet det 90 sau i områdene ved Hoemsbu og Geitreiten. Det er ønskelig at naturbeitemarka ved Geitreiten har noe høyere beitetrykk av sau (eller storfe) sammenlignet med 2017 (se under).

Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:

- Restaurere gjengrodd naturbeitemark i avgrenset, lilla område (se

Figur 1) ved å rydde trær og busker. Mindre busker og einstape kan slås med ljå. Det er søkt om løyve til å bruke Roundup til stubbebehandling ved rydding av tre og busker. Påføring av Roundup på avkutta stubber med pensel bør gå fint, men det må ikke sprøytes. Ikke start opprydding i større område enn man klarer å følge opp. Ta oppryddingen heller over flere år. Hogst og grovrydding gjøres mest effektivt på sommeren fordi man da fjerner mest mulig næring, men omfattende hogst gjøres mest skånsomt på frossen mark. Ryddeavfall må fraktes ut av området, og kan brennes på eksisterende bål plass ved Hoemsbu, eller det kan etableres en ny bål plass utenfor lokaliteten på Geitreiten. Se generell del for flere råd.

- For å beholde de ryddede områdene åpne og stanse gjengroingen av Geitreiten er det nødvendig å øke beitetrykket på lokaliteten. Det er derfor ønskelig å sette opp gjerder rundt naturbeitemarkene ved Geitreiten, og sørge for at området blir beitet tilstrekkelig i løpet av vekstsesongen. Hvis ikke dette er mulig kan man holde gjengroing i sjakk ved hjelp av jevnlig

ng (år)

Årlig

Årlig frem til ønsket område er ryddet.

Helst innen 2020

Årlig

Så snart det blir mulig

Årlig

og kostnad /daa

ll: (Dato)

UTSTYRSBEHOV:

Ryddesag/motorsag/klippesaks, Roundup/glyfosat (forutsetter gyldig sprøytebevis hos bruker), pensel (til Roundup), gjerdestolpar, gjerde, gring, traktor (til rydding av granplantefelt).

OPPFØLGING:

Skjøtselsplanen skal evalueres innen: 5-10 år.

Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Detaljert artslister for beitemarksopp og karplanter i naturbeitemarka lages av Miljøfaglig Utredning i 2017. Denne brukes som kryssliste ved revisjon av skjøtselsplanen, og eventuelt nye registrerte arter legges til listen.

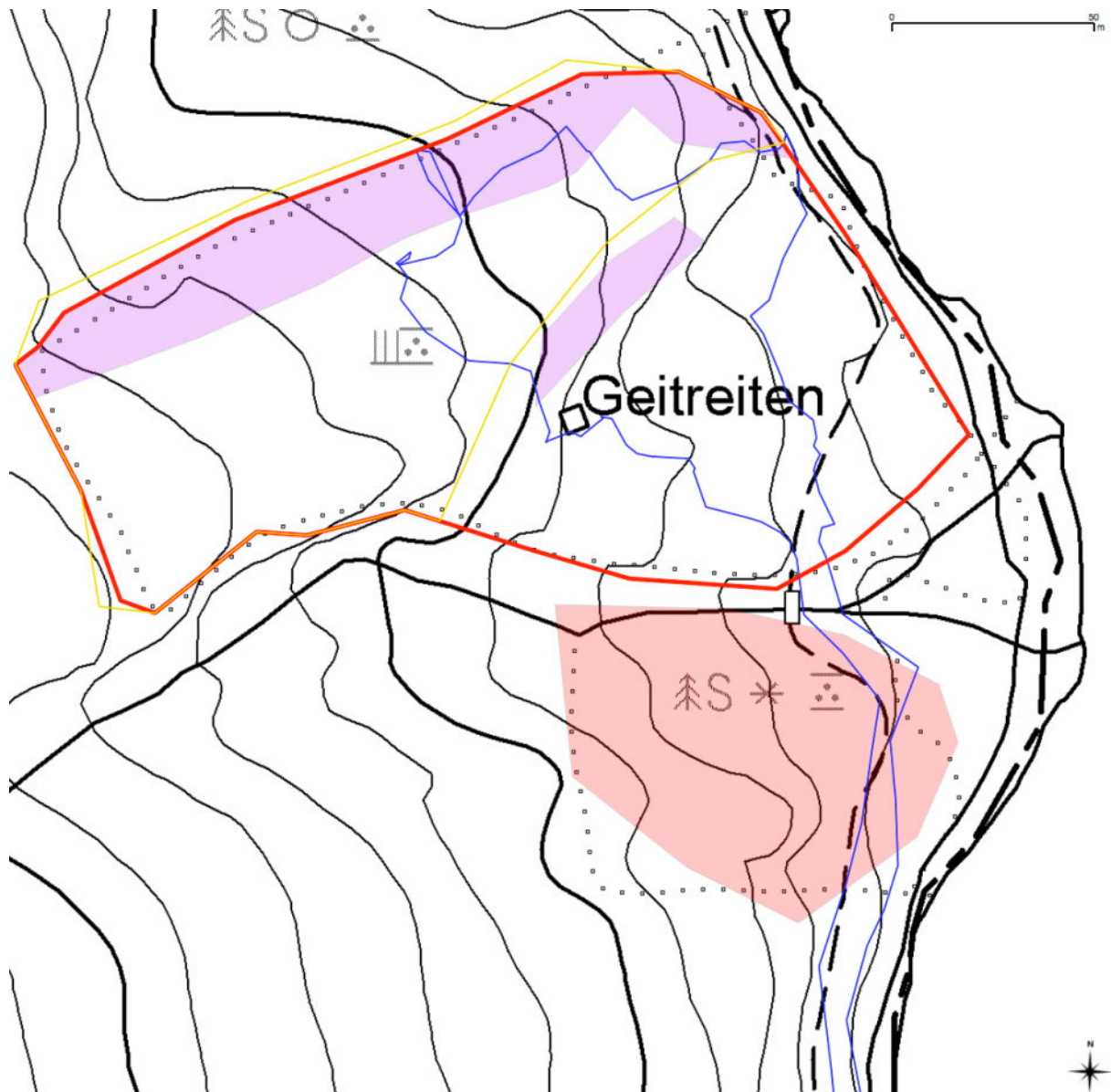
Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen.

Ortofoto/kart

Figur 1. Topografisk kart av naturbeitemarka på Geitreiten. Lokaliteten er avgrenset med rød strek, og sporlogging fra befaringen til Geir Gaarder 02.07.2016 er markert med blå strek. Område som skal ryddes er markert med lilla, og gul strek viser foreslått plassering av gjerdet. Rødt område markere granplantefeltet som foreslås fjernet.

Bilder

Granplantefelt like sør for Hoemselva. Foto: G. Gaarder.

Øvre deler av enga, men mer ekstensivt preg. Bildet er tatt oppover mot vest. Foto: G. Gaarder.

Hogd parti i nordre del av lokaliteten. Foto: G. Gaarder.

Sentral del av engene. Frøspredte gran fra granplantefeltet like sør for Hoemselva. Bildet er tatt mot nordøst. Foto: G. Gaarder.

Artsliste

Lokaliteten ble befart i 2005 av John Bjarne Jordal (Jordal 2005) og av Geir Gaarder og Kristin Wangen i Miljøfaglig Utredning i 2016. Følgende arter er registrert:

Norsk navn	Vitenskapelig navn	Artsgruppe	Rødlistestatus	Registrert
Jonsokkoll	<i>Ajuga pyramidalis</i>	Karplante	LC	2016
Fjellmarikåpe	<i>Alchemilla alpina</i>	Karplante	LC	2016
Dunhavre	<i>Avenula pubescens</i>	Karplante	LC	2005/2016
Blåklokke	<i>Campanula rotundifolia</i>	Karplante	LC	2005/2016
Bråtestarr	<i>Carex pilulifera</i>	Karplante	LC	2016

Kjerteløyentrøst	<i>Euphrasia stricta</i>	Karplante	LC	2005/2016
Markjordbær	<i>Fragaria vesca</i>	Karplante	LC	2005/2016
Tiriltunge	<i>Lotus corniculatus</i>	Karplante	LC	2016
Engfrytle	<i>Luzula multiflora multiflora</i>	Karplante	LC	2016
Finnskjegg	<i>Nardus stricta</i>	Karplante	LC	2016
Aurikkelsvæve	<i>Pilosella lactucella</i>	Karplante	LC	2005/2016
Gjeldkarve	<i>Pimpinella saxifraga</i>	Karplante	LC	2016
Smalkjempe	<i>Plantago lanceolata</i>	Karplante	LC	2005/2016
Tepperot	<i>Potentilla erecta</i>	Karplante	LC	2016
Blåkoll	<i>Prunella vulgaris</i>	Karplante	LC	2005/2016
Legeveronika	<i>Veronica officinalis</i>	Karplante	LC	2016
Engfiol	<i>Viola canina</i>	Karplante	LC	2016
Gulbrun narrevokssopp	<i>Camarophyllopsis schulzeri</i>	Sopp	NT	2016
Mørktannet rødspore	<i>Entoloma serrulatum</i>	Sopp	LC	2016
Skjør vokssopp	<i>Hygrocybe ceracea</i>	Sopp	LC	2016
Engvokssopp	<i>Hygrocybe pratensis</i>	Sopp	LC	2005/2016
Honningvokssopp	<i>Hygrocybe reidii</i>	Sopp	LC	2016

Kilder

Jordal, J.B. 2005. Kartlegging av naturtypar i Nesset kommune. Rapport J. B. Jordal nr. 6-2005. 157 s. + bilete og kart.

Avdem, F. 2011. Fôring av sau og lam. Nortura, Team småfe. 11 s.